

Den som vaktar gården

Lärarmaterial

VAD HANDLAR BOKEN OM?

Linns farmor är död och Linn tänker på henne och på alla somrar hon har varit hos farmor på landet. Farmor brukade ofta prata om tomten, han som var den förste bonden på gården. Tomten levde kvar trots att han var död, och han vaktade gården. Man måste sköta om gården och inte göra något som tomten inte tycker om. Då kan det hända hemska saker. Men finns det verkligen tomtar?

LGR 11 CENTRALT INNEHÅLL SOM TRÄNAS

- Lässtrategier för att förstå, tolka och analysera texter från olika medier. Att urskilja texters budskap, tema och motiv samt deras syften, avsändare och sammanhang. (SV åk 7–9)
- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar, såväl med som utan digitala verktyg. (SV åk 7–9)

ELEVERNA TRÄNAR FÖLJANDE FÖRMÅGOR

- Formulera sig och kommunicera i tal och skrift.
- Läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften.

LGRS 11 CENTRALT INNEHÅLL SOM TRÄNAS

- Lässtrategier för att avkoda och förstå olika texter. Sökläsning och läsning mellan raderna. (SV åk 7–9)
- Strategier för att skriva olika typer av texter och hur man anpassar innehållet till olika mottagare. Olika sätt att bearbeta egna texter till innehåll och form. (SV åk 7–9)
- Berättande texters budskap och uppbyggnad med miljö- och personbeskrivningar samt dialoger. (SV åk 7–9)

ELEVERNA TRÄNAR FÖLJANDE FÖRMÅGOR

- Tala och samtala i olika sammanhang.
- Läsa, förstå och reflektera över olika texter.
- Skriva texter för olika syften och mottagare.

DISKUTERA

Tomten

I prologen beskrivs den gamla sortens tomte, gårdstomten eller gårdsvätten, som vaktade gården och djuren. Läs prologen tillsammans. Finns det tomtar/vättar? Hur kunde människor tro på dem?

Läs gärna dikten *Tomten* av Viktor Rydberg. Den är ganska lång, men beskriver vad tomten gör. Här finns en länk till dikten: <https://svenskadikter.com/Tomten>

I en artikel i Arbetarbladet (MittMedia) finns den här artikeln som visar att tron på väsen i naturen lever kvar: <https://www.arbetarbladet.se/artikel/vattar-anklagas-for-mystiska-olyckor-pa-e4>

Hur skiljer sig den moderna tomten från den gamla gårdstomten? Här finns en länk till SVT, där man kan läsa om tomtens ursprung. Var kommer tomten ifrån?

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/var-kommer-tomten-ifran>

Skräckfilm

Sist i boken finns tre frågor till författaren. På frågan om hon brukar titta på skräckfilm, svarar hon att hon brukar titta på gamla skräckfilmer. Vad säger eleverna? Tycker de om skräckfilmer? Vilka filmer har de sett? Vad är det som gör att man blir rädd?

Vad hände sedan?

I elevens material finns en uppgift, där eleven ska skriva en epilog till berättelsen och kortfattat beskriva vad som hände sedan. När eleverna har skrivit sina epiloger, låt dem berätta om dem i klassen.

FACIT LÄSFÖRSTÅELSE

Kapitel 1

Frågor på raden (Du hittar svaret på raden, direkt i texten.)

1. Vad brukade Linns farmor säga om tomten?
Hon brukade säga att tomten var den förste bonden på gården. Han levde kvar trots att han var död, och han vaktade gården.
2. Varför brukade farmor ställa ut en tallrik gröt till tomten?
Tomten ville ha gröt. Om han inte fick det blev han arg.

Fråga mellan raderna (Du måste tänka efter när du har läst texten. Genom ledtrådar i texten hittar du svaret.)

3. Linns pappa och hans bror hade ärvt huset. Vad innebär det att man ärver något?
När man ärver något får man det av en person som har dött. Linns pappa och hans bror hade fått huset av farmor.

Fråga bortom raderna (Fundera och ge ett eget svar.)

4. Redan i det första kapitlet förstår vi att något kommer att hända. Vad är det som gör att vi tror det?
Eget svar. Förslag: Linn kände en konstig doft och hon såg fotspår i gräset.

Kapitel 2

Fråga på raden (Du hittar svaret på raden, direkt i texten.)

5. Varför skulle farmor inte ha gillat att stallet revs?
Farmor tyckte om att se svalorna bygga bon i stallet.

Fråga mellan raderna (Du måste tänka efter när du har läst texten. Genom ledtrådar i texten hittar du svaret.)

6. Hur många rum tror du att det finns i huset? Beskriv vilka rum som finns, förutom köket.
Eget svar, men det finns nog fyra rum. Ett litet rum vid köket, två stora rum på övervåningen och ett vardagsrum.

Fråga bortom raderna (Fundera och ge ett eget svar.)

7. I det här kapitlet finns något som gör att man kan ana att något kommer att hända, att tomten kanske blir arg. Vad är det?
Eget svar. Förslag: Stallet ska rivas.

Kapitel 3

Frågor på raden (Du hittar svaret på raden, direkt i texten.)

8. Linn såg saker som gjorde att hon trodde att det fanns någon på gården. Vad såg hon?
Hon såg spår i gräset. Det såg ut som om en liten människa hade gått där. I stallet såg hon en skugga.
9. Linn hindrade Noa från att gå in i stallet. Vad sa hon till honom?
Linn sa till Noa att det var farligt för att taket var trasigt.

Fråga mellan raderna (Du måste tänka efter när du har läst texten. Genom ledtrådar i texten hittar du svaret.)

10. Linn hade en känsla av fara. Varför hade hon det?
Hon såg spår av någon och en skugga i stallet. Det kändes som om någon fanns där och såg på dem.

Fråga bortom raderna (Fundera och ge ett eget svar.)

11. En *cliffhanger* är när ett kapitel i en bok eller ett avsnitt i en serie slutar på ett sätt så att man absolut vill läsa eller titta vidare. Man kan säga att det här kapitlet slutade med en *cliffhanger*. På vilket sätt?
Eget svar. Förslag: Linn såg spår i gräset som gick under huset.

Kapitel 4

Frågor på raden (Du hittar svaret på raden, direkt i texten.)

12. Förra kapitlet slutade med att Linn såg spår som ledde under huset. Det här kapitlet börjar med att hon tittar under huset. Vad finns det där?
Under huset finns inget annat än spindelnät.
13. Varför fällde pappan trädet?
Trädet skuggade hela gården. De vuxna ville att det skulle vara ljust och öppet.

Fråga mellan raderna (Du måste tänka efter när du har läst texten. Genom ledtrådar i texten hittar du svaret.)

14. När man känner på sig att något hemskt ska hända, säger man att man har en föräning. Hur beskrivs Linns föräning i det här kapitlet?
Linn hörde ljudet av en motorsåg och det var början på katastrofen. Hon visste det på något konstigt sätt.

Fråga bortom raderna (Fundera och ge ett eget svar.)

15. "Farmor är ... inte här längre", sa pappan. Varför ville han inte säga att hon var död, tror du?
Eget svar.

Kapitel 5

Frågor på raden (Du hittar svaret på raden, direkt i texten.)

16. Linn vaknade och hörde ett hasande ljud. Vad trodde hon att det var?
Hon trodde att det var gårdstomten.
17. Linn googlade fram bilder på tomter. Hur såg tomten ut på bilderna?
Tomten var en liten gubbe med grå kläder och grå luva. Han hade långt hår och skägg. Han hade arga ögon.

Fråga mellan raderna (Du måste tänka efter när du har läst texten. Genom ledtrådar i texten hittar du svaret.)

18. Om man inte tar hand om sin gård, hämnas tomten. Varför var Linn rädd för att tomten skulle hämnas?
Hennes pappa sågade ner det stora trädet.

Fråga bortom raderna (Fundera och ge ett eget svar.)

19. Linn vaknade av ett skrik. Vem tror du det var som skrek? Varför tror du det?
Eget svar.

Kapitel 6

Frågor på raden (Du hittar svaret på raden, direkt i texten.)

20. Vad hade hänt under natten?
Någon hade varit där och skrapat fula märken på båda bilarna.
21. Vilka trodde farbror Erik det var som hade gjort skrapmärken? Vad gjorde han?
Han trodde att det var vildsvin. Han tog sitt gevär och gick mot skogen.

Fråga mellan raderna (Du måste tänka efter när du har läst texten. Genom ledtrådar i texten hittar du svaret.)

22. Linn såg att det var en tunnel genom spindelnätet under huset. Vad innebar det?
Det innebar att någon hade varit under huset och gått igenom spindelnätet.

Fråga bortom raderna (Fundera och ge ett eget svar.)

23. Tror du att ett djur skulle ha kunnat göra skrapmärkena på bilarna? Varför? Varför inte?
Eget svar.

Kapitel 7

Fråga på raden (Du hittar svaret på raden, direkt i texten.)

24. Hur reagerade Linns mamma när Linn pratade med henne om tomten?
Linns mamma sa att det där med tomten bara var gamla sagor. Det kunde vara en igelkott under huset.

Fråga bortom raderna (Fundera och ge ett eget svar.)

25. Linn tog en liten räva av porslin som minne av farmor. På vilket sätt hade räven en koppling till tomten?
Eget svar. Förslag: När Linn tittade på bilder av tomtar, hade en tomte en räva som husdjur.

Kapitel 8

Frågor på raden (Du hittar svaret på raden, direkt i texten.)

26. Under natten fick Linn en idé. Vad gjorde hon?
Linn lagade havregrynsgröt, la i en stor klick smör och ställde ut skålen på trappan.
27. Varför ställde Linn ut gröt på trappan?
Farmor hade berättat att tomten ville ha gröt med smör i. Annars blev han arg.

Kapitel 9

Frågor på raden (Du hittar svaret på raden, direkt i texten.)

28. Linn vaknade tidigt. Varför gjorde hon det?
Linn vaknade av en knall. Det var ljudet av ett skott långt borta.
29. När Linn gick i skogen blev hon lite rädd. Varför?
Hon tyckte att trädens grenar var som armar och att de försökte nå henne.
30. Varför sköt Erik räven?
Han sa att rävar är skadedjur som sprider skabb.

Fråga mellan raderna (Du måste tänka efter när du har läst texten. Genom ledtrådar i texten hittar du svaret.)

31. "Du bara skjuter den och slänger den?", viskade Linn till Erik. Vad menade hon med det?
Hon tyckte att det var konstigt att Erik sköt räven utan anledning.

Fråga bortom raderna (Fundera och ge ett eget svar.)

32. "Tomtens lilla hund," tänkte Linn. "Det var inte bra." Vad menade hon?
Eget svar.

Kapitel 10

Fråga på raden (Du hittar svaret på raden, direkt i texten.)

33. Varför bleknade minnena av farmors hus och det som hände där?
Linns liv fortsatte som vanligt med skolan, fester och bio.

Fråga bortom raderna (Fundera och ge ett eget svar.)

34. "En bra helg", sa pappa. "En hemsk helg", tänkte Linn. Vad menade pappa? Vad menade Linn?
Eget svar.

Kapitel 11

Frågor på raden (Du hittar svaret på raden, direkt i texten.)

35. Varför åkte familjen till farmors hus?
De skulle fra jul där.
36. Varför skrek Linn?
Hon hittade rävens huvud på stubben.
37. Vilken var pappans förklaring till att rävens huvud låg på stubben?
Han sa att något annat djur hade ätit av räven och lagt den på stubben.

Fråga bortom raderna (Fundera och ge ett eget svar.)

38. Vad tror du kommer att hända nu?
Eget svar.

Kapitel 12

Frågor på raden (Du hittar svaret på raden, direkt i texten.)

39. Linn trodde inte att det var en slump att rävens huvud låg på stubben. Vad trodde hon?
Linn trodde att någon ville säga något till dem och skrämma iväg dem.
40. Linn hade en mardröm. Vad drömde hon?
Hon hörde ljudet av en motorsåg och såg julgranen som föll.
41. Vad hände sedan?
Något rörde sig under golvet. Plankorna trycktes upp och någon kom upp ur golvet.
42. Beskriv varelsen som kom upp ur golvet.
Den hade ett huvud med en grå mössa och långt smutsigt hår. Händerna var gamla och naglarna var långa och smutsiga.

Fråga mellan raderna (Du måste tänka efter när du har läst texten. Genom ledtrådar i texten hittar du svaret.)

43. Det här kapitlet slutade också med en *cliffhanger*. På vilket sätt?
Eget svar.

Kapitel 13

Frågor på raden (Du hittar svaret på raden, direkt i texten.)

44. Vem var det som kom nerför trappan?
Noa kom nerför trappan.
45. Noa stod precis vid de lösa plankorna. Vad gjorde tomten?
Tomten sträckte en hand efter Noa för att ta honom.
46. Hur försökte Noa rädda sig?
Han hoppade upp i fåtöljen och kröp ihop.

Fråga mellan raderna (Du måste tänka efter när du har läst texten. Genom ledtrådar i texten hittar du svaret.)

47. Vad var det som gjorde att tomten sökte med händerna över golvet och till slut fick tag i mattan? Varför drog han inte i mattan meddetsamma?
Tomten var blind och såg inte mattan. Därför kände han sig fram över golvet.

Fråga bortom raderna (Fundera och ge ett eget svar.)

48. Här är det återigen en s.k. *cliffhanger*. Vad är det som gör att man vill läsa vidare?
Om en sekund skulle tomten nå Noa. Man vill veta om han kommer att lyckas.

Kapitel 14

Frågor på raden (Du hittar svaret på raden, direkt i texten.)

49. Hur lyckades Linn hindra tomten från att ta Noa?
Hon tog en stol och slog mot honom.
50. Hur visade tomten att han var omänskligt stark?
Tomten tryckte upp golvplankorna trots att Linn stod på dem.
51. Noa fick en bra idé. Vad gjorde han?
Noa hämtade fatet med köttbullar i kylskåpet och gav dem till tomten.

Kapitel 15

Frågor på raden (Du hittar svaret på raden, direkt i texten.)

52. Nu kom de vuxna ner från ovanvåningen. De trodde inte riktigt på det där med tomten. Varför inte?
De såg inte tomten, som var under golvet.
53. Vad trodde Erik att det var?
Han trodde att det var en björn.
54. Hur slutade berättelsen?
Alla åkte därifrån.

Fråga bortom raderna (Fundera och ge ett eget svar.)

55. Vad tror du händer sedan? Kan de återvända till huset?
Eget svar.